

Україні, а також зростання індексу споживчих цін. Між рівнем інфляції у країнах-партнерах та Україні існує пряма залежність. Зі зростанням фордового індексу в інших країнах, індекс ПФТС демонструє значне зростання на всьому досліджуваному проміжку, однак у випадку з Німеччиною спостерігається зворотня реакція: зростання викликає поступове скорочення українського фондового індексу.

Таким чином, побудовані графіки демонструють істотну залежність економічного розвитку України від інших країн. Однак, оскільки зовнішньоекономічні зв'язки є запорукою прогресивного розвитку економіки України, то необхідно проводити моніторинг, прогнозування та попередження негативних тенденцій, що можуть виникати в процесах розвитку країн-партнерів, щоб зменшити ступінь їх впливу на національну економіку.

Список використаних джерел:

1. Вишинська Т. Л. Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні / Т.Л. Вишинська, О. В. Генералов, І. М. Севрук // Scientific Journal «ScienceRise». – 2015. – №3. – С.41 – 45
2. Влияние экономической динамики стран-соседей России на российскую экономику / Под ред. Д.э.н. М.Ю. Головина. – М.: Федеральное государственное бюджетное учреждение науки Институт экономики Российской академии наук. 2014. – 93 с.
3. Єлісеєнко О. В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України / О. В. Єлісеєнко, Г. С. Скобелева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 4. – С. 9–12.
4. Лелюк Ю.М. Інтеграція інтернальних та екстернальних теорій циклу в контексті імпульсно-розповсюджувального підходу / Ю.М. Лелюк // Економіка та держава: наук.- фахов. Журнал. – Київ : Видавець «ТОВ «Редакція журналу «Економіка та держава», 2013. - №1. – с.22 – 24
5. Лук'яненко І. Г. Макрофінансова стабільність: моделі та методи оцінки : монографія / І. Г. Лук'яненко, О. І. Фарина. – К. : НаУКМА, 2016. – 188 с.
6. Мазаракі А. А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 5–11.
7. Мельник А.Ф. Національна економіка: навч. Посібн. / А.Ф. Мельник ; за ред. А.Ф. Мельник. – К. : Знання, 2011. – 463 с.
8. Пелипась І.В. Международные связи и внешние шоки: опыт использования различных спецификаций глобальной VAR для Беларуси / І.В. Пелипась, Г.І. Шиманович, Р. Кирхнер // Аналитические записки Немецкой экономической группы Исследовательского центра ИПМ. – Минск/Берлин. – 2016. – 31 с.

Рецензент д.е.н., професор Кузьменко О.В.

Роботу виконано в межах науково-дослідної теми « Удосконалення національної системи протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом в контексті підвищення фінансово-економічної безпеки держави» (номер державної реєстрації 0117U002251)

УДК 339.72

Левківський В.М., д.е.н., професор

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Рибчук А.В., д.е.н., професор

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті досліджується інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій на сучасному етапі розвитку світового господарства. Проаналізовано глобальні потоки прямих іноземних інвестицій за регіонами та галузями. Представлено порівняльні дані про динаміку показників міжнародного виробництва ТНК та визначено їх вплив на світову економіку.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, прями іноземні інвестиції, міжнародне виробництво, економічно розвинуті країни, країни, що розвиваються, країни перехідної економіки.

Levkivskyi V., Rybchuk A.

GLOBAL TRENDS OF INVESTMENT ACTIVITIES OF TNC IN MODERN CONDITIONS

The article investigates investment activity of transnational corporations at the present stage of development of the world economy. Global flows of foreign direct investment by regions and industries are analyzed. Comparative data on the dynamics of indicators of international production of TNC is presented and their impact on the world economy is determined.

Keywords: transnational corporations, foreign direct investments, international production, economically developed countries, developing countries, transition economies.

Левковский В.Н., Рыбчук А.В.

ГЛОБАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТНК В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье исследуется инвестиционная деятельность транснациональных корпораций на современном этапе развития мирового хозяйства. Проанализированы глобальные потоки прямых иностранных инвестиций по регионам и отраслям. Представлены сравнительные данные о динамике показателей международного производства ТНК и определено их влияние на мировую экономику.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, прямые иностранные инвестиции, международное производство, экономически развитые страны, развивающиеся страны, страны переходной экономики.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний стан розвитку світової економіки характеризується посиленням процесу транснаціоналізації світового господарства, що сприяє значному зростанню міжнародного інвестування.

Масштабність потоків іноземних інвестицій зумовлена ефективною діяльністю ТНК, що дає їм можливість розміщувати окремі частини і стадії відтворювальних процесів на території різних країн. Зростання інвестиційної активності ТНК, розширення сфер діяльності суттєво впливає на розвиток та перерозподіл ресурсів у світовому господарстві.

Міжнародний рух капіталу транснаціональних корпорацій має свої особливості та тенденції, які обумовлені сучасним етапом розвитку світового господарства. Наразі інвестиційна діяльність ТНК активно проявляється не лише в розвинутих країнах, а й у країнах, що розвиваються, та країнах перехідної економіки, виступаючи потенційним носієм їх економічного зростання та розвитку ринкових відносин. Вищенаведене свідчить про актуальність дослідження інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вагомий внесок у теоретичне осмислення проблеми міжнародного руху капіталу у сучасній глобальній економіці, особливостей інвестиційної діяльності ТНК, їх транснаціонального характеру та взаємодії з національними економіками приймаючих країн зробили як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Серед авторів слід виділити праці С.Гаймера, Дж.Данніга, М.Кассона, М.Портера, С.Хаймера, Ю.Козака, Ю.Макогона, О.Рогача, В.Рокочої, Л.Руденко, С.Якубовського та ін.

Незважаючи на зростаючий інтерес до дослідження інвестиційної діяльності ТНК, наразі мають місце окремі концептуальні питання щодо тенденцій і перспектив руху іноземних інвестицій та ролі транснаціональних корпорацій у цьому процесі. На нашу думку, потребують вирішення проблеми перспективних напрямів, регіонального та галузевого аспекту глобальних потоків капіталу в сучасних умовах розвитку світової економіки.

Цілі статті. Метою дослідження є визначення глобальних тенденцій інвестиційної діяльності ТНК на сучасному етапі розвитку світової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Концептуальні підходи до вивчення різних аспектів діяльності суб'єктів світової фінансової інфраструктури в системі міжнародного виробництва сформувались в кінці минулого століття, коли фінансова сфера найбільш глобалізувалася. Фінансова глобалізація посилила взаємозалежність країн у сфері фінансових відносин, сприяла зростанню міжнародного руху капіталу, а також джерел надходження капіталів. Виокремленню й аналізу діяльності основних суб'єктів фінансової інфраструктури присвячено дослідження провідних як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Більшість науковців схиляються до того, що в «глобальній фінансовій архітектурі оперують такі провідні суб'єкти як ТНК, ТНБ, портфельні інвестори і міжнародні офіційні урядові позичальники» [1, с.49]. Тобто, світова фінансова інфраструктура включає банківську мережу, а також операції небанківських фінансових інститутів, які беруть участь у міжнародному інвестуванні, сприяючи таким чином розвитку міжнародного виробництва.

Серед різноманіття учасників інвестиційного процесу вагоме місце займають транснаціональні корпорації, що забезпечують значні обсяги фінансових потоків у світовій економіці. Здійснюючи інвестиції, ТНК використовують увесь потенціал світових фінансових ринків: отримують банківські кредити в ТНБ, розміщують на різних ринках свої цінні папери, залучають міжкорпоративні позики один в одного, є клієнтами-позичальниками пенсійних, страхових, інвестиційних та інших фінансових фондів. Внаслідок такої масштабності діяльності ТНК їх можна розглядати як ключовий елемент прогресу соціально-економічних відносин на рівні галузі, країни, регіону, світу [2, с.5-6]. Через діяльність дочірніх компаній та широку мережу транскордонних бізнес-операцій ТНК забезпечують глобальний зв'язок різних сегментів світового господарства, щільну залежність національних процесів відтворення.

Сьогодні ТНК – реальний показник того, що рівень концентрації капіталу і виробництва переріс національні межі, вони стали займати міцні позиції не тільки в національній, але і світовій економіці [3, с.414]. За оцінками експертів, 40% усього світового доходу належить лише 85 ТНК. Із 500 наймогутніших ТНК 85 контролюють 70% усіх закордонних інвестицій [4].

Маючи у своєму розпорядженні значні фінансові ресурси, ТНК розвивають міжнародне виробництво шляхом інвестиційної діяльності у формі прямих іноземних інвестицій. Саме з ними безпосередньо пов'язані процеси створення механізму виходу виробництва за національні межі. Ця форма перша в переліку тенденцій, які впливають на діяльність ТНК, зокрема: інвестиційні капіталовкладення з метою створення виробничих потужностей за рахунок різних форм міжнародного поділу праці, які дозволяють розміщувати різні ланки виробничого процесу у різних країнах світу. Виступаючи головними суб'єктами в системі міжнародного виробництва, транснаціональні корпорації визначають його динаміку і структуру. Як зазначає А.Філіпенко, експансія ТНК сформувала сучасну систему міжнародного виробництва, яка об'єднує в одному організаційному, фінансовому, технологічному режимі процес виробництва продукції, міжнародні трансакції, управління, маркетинг, наукові й технологічні дослідження та інші елементи стратегічної діяльності [5, с.31].

Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій в сучасних умовах характеризується стійкою тенденцією до зростання, про що свідчить динаміка показників міжнародного виробництва (табл. 1).

Таблиця 1

Показники міжнародного виробництва ТНК у 2012-2016 рр. (млрд дол. США)

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг продажу іноземних філій	31687	31865	34149	36668	37570
Загальні активи іноземних філій	88536	95671	101254	105778	112833
Експорт іноземних філій	7463	7469	7688	6974	6812
Транскордонні злиття і поглинання	328	249	432	721	869
Додана вартість іноземних філій	7089	7030	7419	7903	8355
Зайнятість в іноземних філіях (тис. чол.)	69359	72239	76821	79505	82140

Джерело: [6; 7].

Як засвідчують дані табл.1, за останні п'ять років продаж іноземних філій ТНК збільшився на 18,5% і становить 37,6 трлн дол. США. Така тенденція характерна і для динаміки доданої вартості: за п'ять років вона зросла на 17,8%. На глобальні тенденції в інвестиційній діяльності ТНК значно впливають угоди зі злиття та поглинання. Наразі це найбільш швидкий спосіб придбання активів у різних країнах. Протягом останніх п'яти років вартість транскордонних злиттів та поглинань збільшилась у 2,6 рази. Показником розширення міжнародного виробництва ТНК є зростання активів їх філій. Якщо у 1990 році вони склали 3,9 трлн дол. США, то в 2016 році – 112,8 трлн дол. США, тобто зростання відбулося майже у 29 разів. За останні п'ять років більше 12 млн працівників було залучено в процес створення доданої вартості на підприємствах ТНК. Загальна кількість зайнятих на філіях цих корпорацій складає 82,1 млн чол., що становить понад 20% зайнятості світової робочої сили.

Глобальні трансформації світової економіки тісно пов'язані з діяльністю ТНК, які в умовах гострої конкурентної боротьби, пошуку нових ринків дешевих ресурсів та факторів виробництва значно розширюють сфери для інвестування. За оцінками експертів ЮНКТАД, глобальні потоки прямих іноземних інвестицій виростуть у 2018 році до 1,85 трлн дол. США [6] (рис.1).

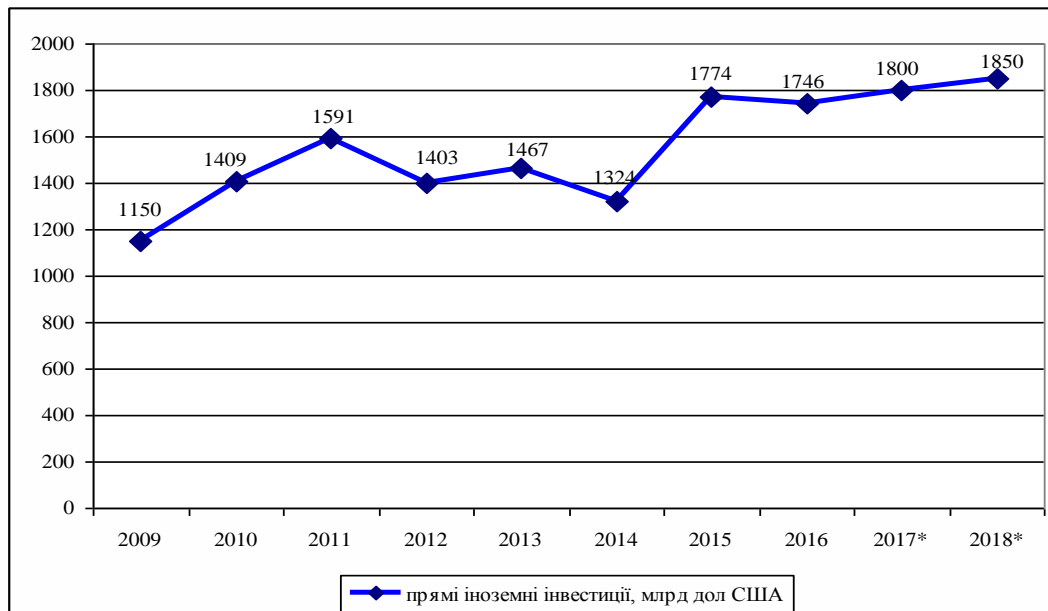

Рис.1. Динаміка прямих іноземних інвестицій ТНК у 2009-2018 рр. (млрд дол США).

*прогноз

Джерело: [6].

Зважаючи на циклічні коливання, що мали місце впродовж 2014-2016 рр., глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2016 році скоротилися на 2% і становили 1,75 трлн дол. США. Прогнозні оцінки експертів щодо обсягів інвестицій ТНК в майбутньому будуть мати позитивну динаміку, оскільки макроекономічні умови в середньостроковій перспективі значно покращаться. Економічне зростання світової економіки стимулюватиме збільшення обсягів іноземних інвестицій.

Важливе значення для дослідження сучасних тенденцій інвестиційної діяльності ТНК має рух прямих іноземних інвестицій у розрізі регіональних секторів економіки. У різних регіонах світу спостерігається нерівномірна динаміка приросту прямих іноземних інвестицій, що свідчить про неоднозначний вплив поточної економічної ситуації на країни світу [8, с.35].

Особливістю сучасної інвестиційної діяльності є те, що головну роль у позитивній динаміці надходження іноземних інвестицій відіграють розвинуті країни. У 2016 році ТНК розвинутих країн інвестували за кордон більше 1 трлн дол. США, що на 38,1% більше, ніж у 2012 р. Частка цих країн у глобальному притоку та відтоку прямих іноземних інвестицій становить 59,1% і 71,9% відповідно (табл.2).

Активне залучення ТНК розвинутих країн до розширення міжнародного виробництва пояснюється здатністю продовжити життєвий цикл своїх технологій, продукції та диверсифікувати власні ризики. Серед розвинутих країн найбільшими інвесторами наразі стали компанії США.

Реалізуючи глобальні стратегії своєї діяльності, вони інвестували у 2016 р. 299 млрд дол. США. Друге місце займає КНР з обсягом інвестицій у 183 млрд дол. США, а третє – Нідерланди з інвестиціями у 174 млрд дол. США. П'ятірку країн з найбільшими інвестиціями замикає Канада, інвестиції якої становлять 66 млрд дол. США. ТНК європейських країн скоротили свої інвестиції на 22,7% у порівнянні з 2015 р. Значні скорочення обсягів інвестицій були характерні для компаній таких європейських країн як Ірландія – інвестиції знизилися на 73%, Швейцарія – на 71% та Німеччина – на 63% [6].

Таблиця 2

Потоки прямих іноземних інвестицій за регіонами у 2012-2016 рр. (млрд дол. США)

	Ввіз прямих іноземних інвестицій					Вивіз прямих іноземних інвестицій				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Всі країни світу	1403	1467	1324	1774	1746	1347	1311	1253	1594	1452
Розвинуті країни	679	680	563	984	1032	873	826	708	1173	1044
Країни, що розвиваються	639	662	704	762	646	381	409	473	389	383
Країни з перехідною економікою	65	85	57	38	68	54	76	73	32	25

Джерело: [6; 7].

За обсягом залучених іноземних інвестицій перше місце також займають США. Могутні транснаціональні корпорації США, які за масштабами інвестиційної діяльності значно випереджають компанії як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються, демонструють стійкі тенденції до зростання. У 2016 році обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в США становив 391 млрд дол. США. Друге місце займає Великобританія з обсягом інвестицій 254 млрд дол. США. Слід зазначити, що у 2015 р. ця країна зайняла 14 місце за притоком прямих іноземних інвестицій. Загальний обсяг залучених іноземних інвестицій європейськими країнами у 2016 р. скоротився на 5,8% порівняно з 2015 р. Серед країн найбільш привабливими для інвесторів були Нідерланди, Бельгія, Люксембург та Швеція.

Значно змінили свої позиції у залученні прямих іноземних інвестицій країни, що розвиваються. Якщо у 2014 році на країни, що розвиваються, припадав найбільший обсяг інвестицій (частка цих країн становила 53,2% від сукупних обсягів), то у 2016 році їхній обсяг скоротився до 37%. Два роки поспіль обсяг іноземних інвестицій до країн, що розвиваються, скорочується. У 2016 році притік інвестицій до цих країн зменшився на 14% у порівнянні з 2015 р. Сповільнення притоку прямих іноземних інвестицій до країн, що розвиваються, пояснюється сповільненням темпів економічного зростання та падінням цін на сировину. Слід зазначити, що серед цієї групи країн необхідно виділити найбільш привабливі економіки Китаю, Індії, Бразилії.

Щодо відтоку прямих іноземних інвестицій з країн, що розвиваються, то загальний їх обсяг у 2016 р. становив 383 млрд дол. США. Нині частка цих країн у сукупному експорті ПІІ становить 26,4%, що на 7,4% менше ніж у 2014 р. Серед країн, що розвиваються, найбільшим інвестором є Китай, обсяг інвестицій якого у 2016 р. становив 183 млрд дол. США.

Не залишаються осторонь від глобальних інвестиційних тенденцій країни перехідної економіки. Наразі притік ПІІ до цих країн значно менший у порівнянні з розвинутими чи країнами, що розвиваються. Частка країн перехідної економіки у глобальному притоку іноземних інвестицій склала у 2016 році 3,9%, що становить 68 млрд дол. США. У порівнянні з 2015 р. вони зросли на 47%. Серед чинників, які могли сприяти зростанню обсягів іноземних інвестицій до економік цих країн, варто виділити: формування сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення гарантій захисту власності іноземних інвесторів, позитивні кроки щодо подолання корупції.

Незначною є частка країн перехідної економіки і у світовому обсязі вкладених інвестицій. Головною тенденцією в розміщенні інвестицій за кордоном цієї групою країн є постійне скорочення їх частин у сукупних обсягах ПІІ протягом п'яти років поспіль. Експорт прямих іноземних інвестицій з країн перехідної економіки у 2016 році досяг 25 млрд дол. США, що становить 1,7% від сукупних обсягів ПІІ.

Окрім тенденцій в інвестиційній діяльності ТНК за групами країн, що є відображенням одного зі складників генезису ТНК, а саме: мотиву доступу на нові ринки [9, с.10], необхідно розглянути сучасні тенденції розподілу та акумуляції ПІІ у галузевому аспекті. Проведений аналіз за п'ять років поспіль свідчить, що у світовому господарстві обсяг залучених ПІІ у всі сфери діяльності збільшився. Найпомітнішою тенденцією до збільшення інвестицій є зростання їх частки у сфері послуг та скорочення у сфері виробництва. За даними ЮНКТАД, сфера послуг є очевидним лідером протягом останніх п'яти років. У 2016 році на частку сектору послуг припадало більше 60% від сукупних обсягів ПІІ. Найбільша частка інвестицій, яка спрямована в сферу послуг, зосереджена у фінансових і страхових послугах, будівельних роботах та послугах на електроенергію і газ [6]. Збільшення іноземних інвестицій у сферу послуг пояснюється низкою чинників, зокрема розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, політикою інвестиційних стимулів, яка орієнтована на заохочення і лібералізацію інвестицій.

Інвестиції у виробничий сектор продовжують скорочуватися. Низькі ціни на сировину негативно впливають на діяльність ТНК в цих галузях, виникають фінансові труднощі, що звужують можливості корпорацій інвестувати у видобувні галузі. Слід відзначити, що частка інвестицій у сировинний сектор у 2016 році складала 5% загального обсягу ПІІ [6].

У виробничій сфері обсяги ПІІ у 2016 році були на 9% менше показника 2015 року [7, с.37]. Це підтверджує загальносвітові тенденції зміщення акцентів міжнародного виробництва у бік нематеріальних галузей.

Висновки. У сучасних умовах розвитку світової економіки важливим суб'єктом у світогосподарських зв'язках є транснаціональні корпорації. Всі важливі процеси, що мають місце у світі, здійснюються при безпосередній участі ТНК. Особливо активізується їх інвестиційна діяльність, про що свідчать такі показники як обсяги вихідних та накопичених вкладених інвестицій, продажі іноземних філій, їхніх загальних активів, а також зайнятість в іноземних філіях, які за останні п'ять років мають позитивну тенденцію. Проведене дослідження свідчить, що основними інвесторами є компанії розвинутих країн, вони ж відповідно є і країнами базування ТНК. Також привабливими для іноземних інвестицій залишаються країни, що розвиваються, незважаючи на незначні скорочення притоку інвестицій у 2016 році.

Аналіз глобальних тенденцій інвестиційної діяльності ТНК показав, що обсяги світових інвестицій за останні п'ять років мали незначне зростання. Певні розбіжності в обсягах залучених інвестицій існують серед різних країн світу. Очевидною є тенденція до збільшення частки розвинутих країн як об'єктів розміщення, так і джерел глобальних прямих іноземних інвестицій. За оцінками ЮНКТАД, інвестиційна діяльність цих країн в найближчі роки залишиться стабільною, а для європейських країн буде мати місце зростання притоку інвестицій.

Незважаючи на зменшення обсягів залучених інвестицій до країн, що розвиваються, в перспективі ТНК будуть спрямовувати свої інвестиційні потоки до цих країн. Їх інвестиційна активність може прискоритися на 10%, що свідчить про зростаючу значимість країн, що розвиваються, для світової економіки.

Привабливими для інвесторів залишаться країни перехідної економіки, оскільки передбачається їх економічне зростання. За оцінками ЮНКТАД, вони мають опанувати в короткостроковій перспективі більше 80 млрд дол. США глобальних потоків інвестицій.

Ключовою тенденцією руху ПІП є чітка їх спрямованість у сферу послуг. Протягом останніх десяти років частка інвестицій у сферу послуг перевищує більше ніж у десять разів відповідну частку сировинного сектора і більше ніж у два рази частку обробної промисловості.

Список використаних джерел:

1. Рогач, О.І. Міжнародні фінанси: підручник / за ред. О.І.Рогача. – К.: Либідь. – 2003. – 784 с.
2. Михайлишин, Л.І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект: монографія / Л.І.Михайлишин. – Вінниця: ДонНУ, 2016. – 314 с.
3. Лисенко, Ж.П. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економічний розвиток України [Електронний ресурс] / Ж.П.Лисенко // Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання. Мукачівський державний університет. – 2016. – Випуск 3. – С.412-417. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/3_2016.Pdf#page=412
4. Офіційний сайт журналу Forbes. The world's biggest public companies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/>
5. Філіпенко, А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А.С.Філіпенко. – К.: Знання, 2007. – 670 с.
6. Доклад о мировых инвестициях. 2017. Инвестиции и цифровая экономика. Основные тенденции и общий обзор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_overview_ru.Pdf
7. Доклад о мировых инвестициях. 2016. «Гражданство» инвесторов: вызовы политики. Основные тенденции и общий обзор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_Overview_ru.Pdf
8. Гаврилко, Т.О. Дослідження міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальної конкуренції / Т.О.Гаврилко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип.26. – Частина 1. – С.34-37.
9. Кібальник, І.О. Геоелектронні аспекти інвестиційної діяльності ТНК / І.О.Кібальник // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – №10. – С.6-13.